

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра психології та особистісного розвитку**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вченою радою ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

«12» вересня 2019 року, протокол № 6

Полова Вченої ради ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

О. В. Алейнікова

МЕТОДОЛОГІЯ ТРЕНІНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

за вільним вибором здобувача вищої освіти

Київ

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія тренінгової діяльності» за вільним вибором здобувача вищої освіти складена відповідно до навчальних планів освітньо-професійних/освітньо-наукових програм Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Автор-укладач робочої програми:

Я.В. Сухенко, к. психол. н., доцент кафедри психології та особистісного розвитку

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 12 від 31 травня 2019 р.)

Затверджено Вченою радою Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 5 від 13 червня 2019 р., протокол № 6 від 12 вересня 2019 р., *зі змінами*)

© Сухенко Я. В., 2019 рік
© ДВНЗ «УМО», 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, напрями підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>	
			<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова (за вибором студента)	
		Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 053 Психологія		
		Рік	
	Спеціалізація: Психологія	Семестр	
	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)		
		Лекції	
		Практичні заняття	
		Самостійна робота	
		Індивідуальні завдання	
		Вид контролю – залік	

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання
- для заочної форми навчання – 11% : 89%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування тренерської компетентності у майбутніх психологів.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- вивчення концептуально-методологічних засад тренінгової діяльності;
- розвиток мотиваційного, знаннєвого та практико-технологічного компонентів тренінгової діяльності;
- формування знань, умінь і навичок для успішної реалізації тренінгової діяльності;
- створення екопсихологічних умов для самопізнання та саморозвитку; визначення власної спеціалізації в тренінговій діяльності; оволодіння професійною етикою тренера; опанування професійної лексики тренера.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- історію розвитку групових форм психологічного впливу;
- сучасні групові методи практичної психології;
- методологію та технологію тренінгу;
- існуючі класифікації та види тренінгових груп;
- особливості психодинаміки тренінгової групи;
- особливості особистісної динаміки учасника тренінгу;
- сфери застосування групових форм роботи;
- екопсихологічні та етичні принципи діяльності тренера;
- основи самоактуалізації та саморегуляції тренера;

уміти:

- розробляти тренінгові програми різного спрямування;
- реалізовувати тренінгові програми в різних сферах діяльності людини;
- розробити методичні та роздаткові матеріали до тренінгу;
- вивчати потреби та реагувати на актуальні запити учасників групи;
- оцінювати ефективність тренінгу;
- здійснювати рефлексивний аналіз власної діяльності у ролі ведучого тренінгової групи;
- дотримуватися професійних етичних принципів у роботі тренера;
- моделювати власну траєкторію розвитку тренерської компетентності шляхом участі в тренінгових групах, супервізії та інтервізії власної роботи тощо.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологічні засади тренінгової діяльності.

Тема 1. Психологічний тренінг: історія розвитку, концептуальні ідеї, ключові поняття.

Історія розвитку та становлення групових методів психологічної роботи. Характеристика Т-груп, груп зустрічей. Специфічні риси та основні парадигми тренінгу. Концептуальні платформи тренінгу: психодинамічна, поведінкова, когнітивна, екзистенційно-гуманістична, постмодерністська, інтегральна. Переваги та недоліки застосування різних підходів в психологічному тренінгу. Суб'єктна парадигма психологічного тренінгу. Сучасна психологічна практика та роль психологічного тренінгу в ній.

Тема 2. Тренінг в системі методів практичної психології.

Психологічний тренінг як один із активних методів навчання. Сфери застосування психологічного тренінгу. Переваги групових форм роботи. Розвиток самосвідомості як мета тренінгу. Специфічні риси тренінгу. Атрибути тренінгу. Тренінг як форма групового впливу.

Співвідношення понять «групова психотерапія», «групова психокорекція», «груповий тренінг».

Тема 3. Класифікація тренінгів.

Види, цілі, завдання психологічних тренінгів. Критерії їх класифікації. Характеристика тренінгової групи. Типи тренінгових груп. Критерії класифікації тренінгових груп. Відкрита і замкнута тренінгова група. Цілі, задачі тренінгових груп, принципи їх формування. Методи добору учасників. Гомогенність і гетерогенність тренінгових груп. Якісний та кількісний склад тренінгових груп.

Тема 4. Психодинаміка тренінгової групи.

Загальні уявлення про стадії розвитку групи в тренінгу. Тренінгова група як колективний суб'єкт. Ключові ознаки та динаміка розвитку колективного суб'єкта тренінгової взаємодії. Стадії розвитку тренінгової групи. Форми управління групою динамікою (директивна, недирективна, фасилітативна). Групи зі спонтанною і керованою динамікою. Феномени групової динаміки та їх урахування в різних видах тренінгів. Групова напруга. Групова єдність. Поняття про групову згуртованість. Групові норми. Особистісна динаміка учасника тренінгу.

Змістовий модуль 2. Організаційно-методичний, екопсихологічний та етичний аспекти тренінгової діяльності.

Тема 5. Методика підготовки та проведенні тренінгу.

Планування та підготовка тренінгу. Плановий, сценарний, модульний, проектний, модельний просторовий та процесуальний підходи до формування макроструктури тренінгу. Спонтанний, асоціативний, технологічний підходи до створення тренінгу. Особливості укладання тренінгової програми. Структура тренінгової програми/заняття. Основні частини/етапи тренінгу: вступна, основна та завершальна (рефлексивна). Логіка взаємозв'язку між різними етапами тренінгу та видами роботи, їх сумісність, відповідність етапу групової динаміки. Змістове наповнення тренінгу. Бюджет часу.

Тема 6. Методи, техніки, інструменти психологічного тренінгу.

Загальне уявлення про методи та техніки групової роботи. Сутність тренінгових методів та технік. Активні та інтерактивні, вербальні та невербальні, загальнопсихологічні та специфічні тренінгові методи. Специфіка, переваги та недоліки групової дискусії, тренінгових вправ, ігрових методів, психогімнастики, проєктивних методів, кейс-методу, методів розвитку соціальної перцепції, методів тілесно-орієнтованої психотерапії, медитативних технік, арт-терапії, музичної терапії. Методи роботи з минулими, актуальними, передбачуваними подіями. Метафора як інструмент психолога в тренінгу.

Тема 7. Організаційний аспект проведення психологічних тренінгів.

Попередня підготовка до організації і проведення психологічного тренінгу. Організаційні аспекти комплектування груп і проведення занять. Організаційні умови та місце проведення психологічного тренінгу. Періодичність тренінгових сесій і тривалість тренінгу. Оплата участі. Матеріально-технічне оснащення (устаткування) психологічного тренінгу. Використання технічних засобів у тренінговій роботі. Відеозйомка на тренінгу.

Тема 8. Екопсихологія та етика тренінгової діяльності.

Екопсихологічний супровід учасників тренінгу. Основні вимоги до учасників психологічного тренінгу. Етика тренінгової взаємодії. Рольовий розподіл у групі, його чинники. Основні ролі та функції тренера. Стиль керівництва тренінговою групою. Нестандартні та кризові ситуації у тренінгу. Моніторинг ефектів тренінгу: актуальних та відстрочених.

Тема 9. Оцінка ефективності тренінгу.

Оцінка ефективності групових форм психологічної роботи. Оцінка ефективності як інструмент моніторингу, удосконалення та трансформації тренінгових програм. Критерії оцінки психологічного тренінгу. Очевидні та критеріальні результати тренінгу. Рефлексія учасників і тренера як засіб оцінки тренінгу. Психодіагностичні методи оцінювання

ефективності тренінгу. Анкета учасника тренінгу. Аналіз психологічного тренінгу. Самоаналіз тренерської діяльності.

Змістовий модуль 3. Психологічний портрет і професійна компетентність тренера в сучасних умовах.

Тема 10. Сучасні вимоги до професіоналізму та особистості тренера.

Особистісний та професійний портрети сучасного тренера. Мислення, світогляд, етика тренера. Розвиток самосвідомості як умова підвищення професійної компетентності тренера в сучасних умовах. Полімодальнісний підхід у підготовці тренера. Особливості професійної підготовки тренера в Україні: освіта, досвід, вимоги до сертифікації та акредитації. Галузеві вимоги до кваліфікації та компетентності тренера.

Тема 11. Психологія супроводу індивідуальної траєкторії професійного становлення та розвитку тренера.

Інтеграція та диференціація змісту, форм, етапів підготовки тренера. Визначення зон найближчого та актуального розвитку тренера. Індивідуальна динаміка професійного становлення та особистісного розвитку тренера. Інтервізійні та супервізійні форми роботи в підготовці та діяльності тренерів. Прямі та непрямі методи діагностики/самодіагностики особистості тренера.

Тема 12. Самоактуалізація та розвиток саморегуляції тренера.

Поняття про самоактуалізацію особистості та саморегуляцію діяльності. Інтерсуб'єктна тенденція у розвитку уявлень про саморегуляцію. Індивідуальний та соціальний рівень саморегуляції тренера. Прийоми та техніки саморегуляції в діяльності тренера.

Тема 13. Особливості тренінгової діяльності практичного психолога закладу освіти.

Групові методи в роботі практичного психолога закладу освіти. Місце тренінга в системі роботи практичного психолога. Особливості проведення тренінгів з дітьми різного віку. Спрямованість і тематика тренінгів в закладах дошкільної, загальної середньої та вищої освіти (тренінг самопізнання, розвитку комунікативних навичок, згуртованості колективу, креативності, толерантності).

Тема 14. Особливості тренінгової діяльності організаційного психолога.

Групові форми навчання дорослих. Тренінг на замовлення. Групові методи в роботі організаційного психолога. Особливості проведення тренінгів в організаціях. Актуальна тематика тренінгів в організаціях: формування конкурентоздатної команди, розвиток професійної етики, налагодження комунікації, розв'язання організаційних конфліктів, формування сприятливого мікроклімату, профілактика професійного вигорання в організаціях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	У тому числі				Усього	У тому числі			
		л	п	срс	ір		л	п	срс	ір
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>9</i>	<i>7</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>10</i>	<i>78</i>
Модуль 1										
Змістовий модуль 1.										
Методологічні засади тренінгової діяльності										
Тема 1. Психологічний тренінг: історія розвитку, концептуальні ідеї, ключові поняття						6	2		4	-
Тема 2. Тренінг в системі методів практичної психології						6			6	-
Тема 3. Класифікація тренінгів						6			6	-
Тема 4. Психодинаміка тренінгової групи.						6		2	4	-
<i>Усього годин за змістовим модулем 1</i>						24	2	2	20	-
Змістовий модуль 2.										
Організаційно-методичний, екопсихологічний та етичний аспекти тренінгової діяльності										
Тема 5. Методика підготовки та проведення тренінгу						6	2		4	-
Тема 6. Методи, техніки, інструменти психологічного тренінгу						8		2	6	-
Тема 7. Організаційний аспект проведення психологічних тренінгів						6			6	-
Тема 8. Екологія та етика тренінгової діяльності						6			6	-
Тема 9. Оцінка ефективності тренінгу						4			4	-
<i>Усього годин за змістовим модулем 2</i>						30	2	2	26	-
Змістовий модуль 3.										
Психологічний портрет і професійна компетентність тренера в сучасних умовах										
Тема 10. Сучасні вимоги до професіоналізму та особистості тренера						6			6	-
Тема 11. Психологія супроводу індивідуальної траєкторії професійного становлення та розвитку тренера						8	2		6	-
Тема 12. Самоактуалізація та розвиток саморегуляції тренера						4		2	2	-
Тема 13. Особливості тренінгової діяльності практичного психолога закладу освіти						6			6	-
Тема 14. Особливості тренінгової діяльності організаційного психолога						6			6	-
<i>Усього годин за змістовим модулем 3</i>						30	2	2	26	-
<i>Усього годин за модулем 1</i>						84	6		72	-
Модуль 2										
ІНДЗ – КР						6			6	
РАЗОМ:						90	6	6	78	

5. Теми та зміст практичних занять

№ з/п	Теми практичних занять	Зміст практичних занять	Форма контролю	Години	
				д	з
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1.					
Методологічні засади тренінгової діяльності					
1.	Психодинаміка тренінгової групи. Принципи недирективного супроводу групової динаміки.	Феномени групової динаміки та їх урахування в різних видах тренінгів. Групова напруга. Групова єдність. Поняття про групову згуртованість. Групові норми.	Усне опитування / письмове тестування		2
Усього годин за змістовим модулем 1					2
Змістовий модуль 2.					
Організаційно-методичний, експсихологічний та етичний аспекти тренінгової діяльності					
2.	Методи, техніки, інструменти психологічного тренінгу	Активні та інтерактивні, вербальні та невербальні, загально психологічні та специфічні тренінгові методи. Специфіка, переваги та недоліки групової дискусії, тренінгових вправ, ігрових методів, психогімнастики, проєктивних методів, кейс-методу, методів розвитку соціальної перцепції, методів тілесно-орієнтовано психотерапії, медитативних технік, арт-терапії, музичної терапії.	Усне опитування / письмове тестування		2
Усього годин за змістовим модулем 2					2
Змістовий модуль 3.					
Психологічний портрет і професійна компетентність тренера в сучасних умовах					
3.	Самоактуалізація та розвиток саморегуляції тренера	Прийоми та техніки саморегуляції в діяльності тренера.	Усне опитування / письмове тестування		2
Усього годин за змістовим модулем 3					2
Разом:					6

6. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів заочної форми навчання:

1. підготовка до аудиторних занять – 12 год.;
2. підготовка до контрольних заходів – 20 год.;
3. опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях – 46 год.

Усього: 78 год.

Звіти про самостійну роботу не надаються. Вивчення відповідного матеріалу перевіряється під час поточного та підсумкового контролю знань, захисту індивідуальної роботи.

**Завдання для самостійної роботи студентів заочної форми навчання
з опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях**

<i>Тема</i>	<i>Зміст</i>	<i>Год.</i>
Тема 1. Психологічний тренінг: історія розвитку, концептуальні ідеї, ключові поняття	Концептуальні платформи тренінгу: психодинамічна, поведінкова, когнітивна, екзистенційно-гуманістична, постмодерністська, інтегральна. Переваги та недоліки застосування різних підходів в психологічному тренінгу.	4
Тема 2. Тренінг в системі методів практичної психології	Сфери застосування психологічного тренінгу. Переваги групових форм роботи. Співвідношення понять «групова психотерапія», «групова психокорекція», «груповий тренінг».	6
Тема 3. Класифікація тренінгів	Методи добору учасників. Гомогенність і гетерогенність тренінгових груп. Якісний та кількісний склад тренінгових груп.	6
Тема 4. Психодинаміка тренінгової групи.	Тренінгова група як колективний суб'єкт. Ключові ознаки та динаміка розвитку колективного суб'єкта тренінгової взаємодії. Стадії розвитку тренінгової групи.	4
Тема 5. Методика підготовки та проведення тренінгу	Плановий, сценарний, модульний, проектний, модельний просторовий та процесуальний підходи до формування макроструктури тренінгу. Спонтанний, асоціативний, технологічний підходи до створення тренінгу.	4
Тема 6. Методи, техніки, інструменти психологічного тренінгу	Методи роботи з минулими, актуальними, передбачуваними подіями. Метафора як інструмент психолога в тренінгу.	6
Тема 7. Організаційний аспект проведення психологічних тренінгів	Використання технічних засобів у тренінговій роботі.	6
Тема 8. Екологія та етика тренінгової діяльності	Етика тренінгової взаємодії. Рольовий розподіл у групі, його чинники. Основні ролі та функції тренера. Стиль керівництва тренінговою групою	6
Тема 9. Оцінка ефективності тренінгу	Очевидні та критеріальні результати тренінгу. Анкета учасника тренінгу. Аналіз психологічного тренінгу.	4
Тема 10. Сучасні вимоги до професіоналізму та особистості тренера	Особливості професійної підготовки тренера в Україні: освіта, досвід, вимоги до сертифікації та акредитації. Галузеві вимоги до кваліфікації та компетентності тренера.	6
Тема 11. Психологія супроводу індивідуальної траєкторії професійного становлення та розвитку тренера	Інтервізійні та супервізійні форми роботи в підготовці та діяльності тренерів. Прямі та непрямі методи діагностики/самодіагностики особистості тренера.	6
Тема 12. Самоактуалізація та розвиток саморегуляції тренера	Інтерсуб'єктна тенденція у розвитку уявлень про самоактуалізацію та саморегуляцію особистості.	2

Тема 13. Особливості тренінгової діяльності практичного психолога закладу освіти	Спрямованість і тематика тренінгів в закладах дошкільної, загальної середньої та вищої освіти (тренінг самопізнання, розвитку комунікативних навичок, згуртованості колективу, креативності, толерантності).	6
Тема 14. Особливості тренінгової діяльності організаційного психолога	Групові форми навчання дорослих. Тренінг на замовлення. Групові методи в роботі організаційного психолога. Особливості проведення тренінгів в організаціях.	6
Усього:		72

7. Індивідуальна робота

Індивідуальне навчально-дослідне завдання для студентів заочної форми навчання дозволяє їм набути навичок розробки програми психологічного тренінгу, добору видів та форм роботи, відповідних його темі, меті, завданням, розрахунку бюджету часу.

Контрольна робота виконується за варіантом, який визначається за принципом відповідності номера варіанту двом останнім цифрам номера залікової книжки студента (якщо номер залікової книжки закінчується на 21 і більше, його треба зменшити на 20, 40, 60 або 80 так, щоб останні дві цифри номера потрапили в діапазон від 1 до 20). Обсяг контрольної роботи – 10-12 сторінок формату А-4 або 18 аркушів учнівського зошита.

Вимоги до ІНДЗ та варіанти завдань для студентів заочної форми навчання викладені у методичних вказівках.

8. Методи навчання

Організація навчального процесу відбувається на основі поєднання колективних занять (лекційних, контрольних, консультативних), групових занять (практичних), та виконання індивідуальних завдань. При викладанні навчальної дисципліни «Методологія тренінгової діяльності» акцент зроблено на активному навчанні, інноваційних методах, активізації самостійної роботи.

При викладенні лекційного матеріалу перевага надається лекції-диспуту, лекції з елементами проблематизації. Використовуються мультимедійна презентація.

На практичних заняттях застосовуються: загально психологічні та специфічні тренінгові методи: групові дискусії, тренінгові вправи, ігрові методи, психогімнастика, проєктивні методи, кейс-метод та ін..

9. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формі усного опитування та письмового тестування.

На практичних заняттях оцінюється участь в обговоренні ситуацій та виконанні завдань (тренінгових вправ, дискусій, психотехнік тощо).

Індивідуальна робота (контрольна робота студентів заочної форми навчання) захищається перед викладачем.

Підсумковий контроль знань – залік.

10. Критерії та шкала оцінювання

Основні критерії, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Методологія тренінгової діяльності»:

– повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;

- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
  - вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
  - характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
  - вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань.
- Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Шкала оцінювання (100-бальна та національна)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для заліку)
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, результати самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за критеріями:

- 0% – завдання не виконано;
- 40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;
- 60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Оцінювання студентів заочної форми навчання відбувається на підставі виконаної і захищеної контрольної роботи, виконання завдань на аудиторних заняттях (табл. 10.2).

Таблиця 10.2

Шкала оцінювання студентів заочної форми навчання

Підготовка контрольної роботи (розділи)			Захист	Усього за контрольну роботу	Ауд. робота	Усього
Теоретичне питання 1	Теоретичне питання 2	Програма тренінгу				
0-10	0-10	20	0-10	0-50	0-50	0-100

11. Рекомендована література

11.1. Базова література:

1. Афанасьєва Н. Є. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу : Навчальний посібник / Афанасьєва Н. Є., Перелігіна Л. А. – Харків: УЦЗУ, 2008. – 251 с.
2. Вачков И. В. Психологический тренинг: методология и методика проведения / И. В. Вачков. – М. : Эксмо, 2010. – 560 с.
3. Зайцева Т. В. Теория психологического тренинга. Психологический тренинг как инструментальное действие / Т. В. Зайцева. – СПб. : Речь, М. : Смысл, 2002. – 116 с.
4. Марасанов Г. И. Социально-психологический тренинг / Марасанов Г. И. – М. : Когито-Центр, 2001. – 249 с.
5. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: Навч. Посіб. – К. МАУП, 2006. – 175 с. : ил.
6. Мороз Л. І. Професійно-психологічний тренінг : Підручник для студ. ВНЗ / Мороз Л. І., Яковенко С. І. – Київ : ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 251 с.
7. Пахальян В. Э. Групповой психологический тренинг: Учебное пособие / Пахальян В. Э. – СПб. : Питер, 2006. – 224 с. : ил.
8. Перепелюк Т. Д. Організація і методика соціально-психологічних тренінгів: навчальний підручник / Т. Д. Перепелюк, І. С. Ільченко, – Умань : видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. – 255 с.
9. Технологія тренінгу / Упоряд. : О. Главнік, Г. Бевз / За заг. ред. С. Д. Максименка – К. : Главник, 2005. – 152 с.
10. Торн К. Тренинг. Настольная книга тренера / Торн К., Маккей Д. – СПб. : Питер, 2001. – 208 с. : ил. (Серия Эффективный тренинг).
11. Фопель К. Технология ведения тренинга. Теория и практика. Пер. с нем. / Фопель К. – М. : Генезис, 2003. – 272 с.

11.2. Додаткова література:

1. Алиева М., Трошихина Е. Тренинг развития жизненных целей / Алиева М., Трошихина Е. – СПб : Речь, 2002. – 174 с.
2. Анн Л. Психологический тренинг с подростками / Анн Л. – СПб. : Питер, 2005. – 271 с. (Сер. «Эффективный тренинг»).
3. Битянова Н. Р. Психология личностного роста : Практ. пособ. по провед. тренинга личностного роста психологов, педагогов, соц. работников / Битянова Н. Р. – М. : МПА, 1995.
4. Большаков В. Ю. Психотренинг: Социодинамика. Упражнения. Игры. / Большаков В. Ю. – СПб. : «Социально-психологический центр», 1996. – 380 с.
5. Вачков И. В. Окна в мир тренинга. Методологические основы субъектного подхода к групповой работе / Вачков И. В., Дерябо С. Д. – М. : Речь, 2004. – 302 с.
6. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники. / Вачков И. В. – М. : Издательство «Ось-89», 2005. – 256 с.
7. Вачков И. В. Психология тренинговой работы: Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы / Вачков И. В. – М. : Эксмо, 2007. – 416 с.
8. Горбушина О. Психологический тренинг. Секреты проведения / Горбушина О. – Москва : Питер, 2008. – 175 с.
9. Джейкобс Д. Супервизорство. Техника и методы корректирующих консультаций / Джейкобс Д., Дэвид П., Мейер Д. – СПб. : Б.С.К., 1997. – 235 с.
10. Евтихов О. Практика психологического тренинга / Евтихов О. – СПб. : Издательство «Речь», 2004. – 256 с.
12. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение. / Емельянов Ю. Н. – Л. : Изд. ЛГУ, 1985. – 166 с.

13. Жуков Ю. М. Коммуникативный тренинг / Жуков Ю. М. – М. : Гардарики, 2003. – 254 с.
11. Журавлев А. Л. Психология коллективного субъекта / А. Л. Журавлев // Психология индивидуального и группового субъекта / Под ред. А. В. Брушлинского. М. И. Володиной. – М. : ПЭР СЭ, 2002. – 368 с.
14. Захаров В. П. Практические рекомендации по ведению групп социально-психологического тренинга : методические указания / Захаров В. П. – ЛГТУ, 1990. – 320 с.
12. Игра в тренинге. Возможности игрового взаимодействия / Под ред. Е. А. Левановой. – СПб. : Питер, 2006. – 208 с. (Сер. «Практикум»).
13. Келлерман П. Ф. Психодрама крупным планом / Келлерман П. Ф. – М. : Независимая фирма «Класс», 1998. – 240 с.
14. Кипнис М. Тренинг коммуникации. М.: Ось-89, 2004. 128 с. (Действенный тренинг).
15. Кларин М. В. Корпоративный тренинг от А до Я / Коарин М. В. – М. : Дело, 2000. 224 с.
16. Ковалев Г.А. Основные направления использования методов активного социального обучения в странах Запада / Ковалев А. Г. // Психол. журнал. – Т. 2. – № 1. – 1989. – с. 127–136.
17. Ковальчук М. А., Петровская Л. А. Проблемы группового тренинга в зарубежной психологии//Вопросы психологии. – 1982. - №2. – С. 140-146.
18. Козлов Н. И. Лучшие психологические игры и упражнения / Козлов Н. И. – Екатеринбург : Изд. АРД ЛТД, 1997. – 144 с.
19. Кондрашихина О. А. Развитие способности к фасилитационному влиянию у будущих практических психологов / О. А. Кондрашихина // Практична психологія і соціальна робота. – 2002. – № 9–10. – С. 57–73.
20. Коротаева Е. В. Хочу, могу, умею! Обучение, погруженное в общение / Коротаева Е. В. – М. : КСП, Ин-т психологии РАН, 1997. – 224 с.
21. Кочюнас Р. Психотерапевтические группы. Теория и практика / Кочюнас Р. – М., 2000. – 240 с.
22. Кристофер Э. Тренинг лидерства / Кристофер Э., Смит Л. – СПб. : Питер, 2001. – 320 с.
23. Кричевский Р. Л. Психология малой группы: теоретические и прикладные аспекты / Кричевский Р. Л., Дубовская Е. М. – М.: Изд. МГУ, 1991. – 207 с.
24. Кроль Л. М. О том, что в зеркалах: Очерки групповой психотерапии и тренинга / Кроль Л. М., Михайлова Е. Л. – М.: Независимая фирма «Класс», 1999. – 240 с.
25. Лабунская В. А. Психология затрудненного общения: теория, методы, коррекция / В. А. Лабунская, Ю. А. Менджерицкая, Е. Д. Бреус. – М. : Академия, 2001. – 288 с.
26. Лефтеров, В. О. Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ : монографія: у 2 т. – Т. I : Методологія психотренінгу та його використання у професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності / В. О. Лефтеров./ – Донецьк : ДЮІ, 2007. – 247 с.
27. Лидерс А. Г. Психологический тренинг с подростками : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. Г. Лидерс. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 256 с.
15. Лойшен Ш. Психологический тренинг умений. Школа В. Сатир/ Пер. с англ. Н.В. Кулигина. СПб.: Питер, 2001. 160 с. (Сер. «Практикум по психотерапии»).
16. Лушин П. В. Толерирование неопределенности как способ экологического управления / П. В. Лушин // Практическая психология и социальная работа. – 2010. – № 12. – С. 20–23.
28. Лушин П. В. Экофасилитативный подход к подготовке психологов-консультантов / Лушин П. В. // Вісник харківського університету, 2005. – № 662. – С. 79–82.

29. Лушин П. В. Психологія педагогічної зміни (екофасилітація) : [Науково-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / П. В. Лушин. – Кіровоград, Імекс ЛТД, 2002. – 76 с.
30. Лушин П. В. Экофасилитация в психотерапевтическом и образовательном контекстах: «буферная зона развития», коллективно генерируемый инсайт и неопределенность / П. В. Лушин // Журнал практикующего психолога. – № 14. – 2008. – С. 95–104.
31. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи програми, процедури : Навчальний посібник для вищої школи / Максименко С. Д. – К. : Наукова думка, 1998. – 226 с.
32. Макшанов С. И. Психология тренинга / Макшанов С. И. – СПб. : Речь, 1997.
17. Марасанов Г. И. Методы моделирования и анализа ситуаций в социально-психологическом тренинге / Марасанов Г. И. – Киров, 1995. – 152 с.
18. Методичні рекомендації по проведенню тренінг-курсу для підлітків-лідерів з питань просвітницької роботи щодо здорового способу життя. Програма міністерства освіти і науки України /ПРООН/ЮНЕЙДС “Сприяння просвітницькій роботі “рівний – рівному” серед молоді України щодо здорового способу життя” / Автори упорядники С.О. Свириденко, Г.Г. Ковганич. – К.: 2001. – 57 с.
33. Оганесян Н. Т. Методы активного социально-психологического обучения: тренинги, дискуссии, игры / Оганесян Н. Т. – М. : Ось-89, 2002. – 176 с.
34. Петровская Л. Л. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. / Петровская Л. Л. – М. : Изд. МГУ, 1989. – 216 с.
35. Петрушин С. В. Психологический тренинг в многочисленной группе / Петрушин С. В. – М. : Деловая книга, 2000. – 256 с.
36. Практикум по социально-психологическому тренингу. 3-е изд., испр. и доп. / Под. ред. Б. Д. Парыгина. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2000. – 352 с.
37. Прихожан А.М. Психология неудачника: Тренинг уверенности в себе. М. : ТЦ Сфера, 2001. – 192 с. (Сер. «Практическая психология»).
38. Профессиональная кухня тренера (из опыта неформального образования в третьем секторе) / Отв. ред. Е. Карпиевич, В. Величко. – СПб. : «Невский простор», 2003. – 256 с.
39. Прутченков А. С. Трудное восхождение к себе. Методические разработки и сценарии занятий социально-психологических тренингов / Прутченков А. С. – М. : Российское педагогическое агентство, 1995. – 140 с.
40. Психогимнастика в тренинге / Под ред. Н. Ю.Хрящовой. – СПб.: Речь, Институт Тренинга, 2002. – 256 с.
41. Пузиков В. Г. Технология ведения тренинга / Пузиков В. Г. – СПб. : Издательство «Речь», 2007. – 224 с.
42. Роджерс К. О групповой психотерапии / К. Роджерс ; пер. с англ. – М. : Гиль-Эстель, 1993. – 224 с.
43. Роджерс К. Р. Эмпатия / К. Р. Роджерс // Психология эмоций. Тексты. – М. : МГУ, 1984. – С. 235–239.
44. Рудестам К. Групповая психотерапия / К. Рудестам. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 384с. : (Серия «Мастера психологи»).
19. Сидоренко Е. Мотивационный тренинг / Сидоренко Е. – СПб. : Речь, 2001. – 250 с.
45. Сидоренко Е. В. Психодраматический и недирективный подход в групповой работе с людьми. Методические описания и комментарии / Сидоренко Е. В. – СПб. 1992. – 198 с.

46. Сидоренко Е. В. Терапия и тренинг по Альфреду Адлеру / Сидоренко Е. В. – СПб. : Речь, 2000. – 346 с. (Психотерапия на практике).
47. Сидоренко Е. В. Тренинг влияния и противостояния влиянию: Авт. концепция: Методы психол. влияния. Алгоритм противостояния манипуляции. Психол. тренажер / Сидоренко Е. В. – СПб. : Речь, 2001. – 255 с. (Психологический тренинг).
48. Слободянюк І. А. Роль тренінгу професійного самовизначення у формуванні базової (стартової) компетентності щодо обраної професії / Слободянюк І. А. // Вища освіта України – Додаток 4 (т.15) – 2009. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 561–565.
49. Слободянюк І.А. «Тренінг партнерського спілкування» .- К. :2010р. – 48с.
50. Смит М. Дж. Тренинг уверенности в себе / Пер. с англ. В. Путяты. СПб.: ООО «Речь», 2002. – 244 с.
51. Смульсон М. Л. Тренинг «Конфликты и их разрешение»: Учеб.-метод. пособие / Смульсон М. Л. – К. : Нфа-принт, 2004. – 47 с.
52. Стюарт Дж. Тренинг организационных изменений / Стюарт Дж. – СПб. : Питер, 2001. – 107 с.
20. Сухенко Я. В. Тренінг емпатії як засіб саморегуляції практичного психолога / Сухенко Я. В. // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2011. – № 985. – С. 155–158.
53. Суховершина К. Тренинг коммуникативной компетенции / Суховершина К., Тихомирова Е., Скоромная Ю. – М. : Академический проект; Трикта, 2006. – 112 с. (Информ. технологии).
54. Уизерс Б. Управление конфликтом / Пер. с англ. З. Замчук. СПб.: Питер, 2004. 174 с. (Сер. «Эффективный тренинг»).
55. Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності викладача» : Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2004. – 240 с.
56. Фопель К. Барьеры, блокады и кризисы в групповой работе : Сб. упражнений / Пер. с нем. М. Янкова. – М. : Генезис, 2003. – 160 с. (Все о психологической группе).
57. Фопель К. Психологические группы. Рабочие материалы для ведущего : Практическое пособие / Пер. с нем. Е. Патяева, 2-е изд., стер. – М. : Генезис, 2000. – 256 с.
58. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. Психологические игры и упражнения / Пер. с нем. Л. Алексеевской, Л. Воскресенской, 2002. – М. : Генезис, 2005. – 336 с. (Все о психологической группе).
59. Харин С.С. Искусство психотренинга. Заверши свой гештальт. – Мн.: Издательство В.П.Ильин, 1998. – 352 с.
60. Хруцкий Е.А. Организация проведения деловых игр. – М., 1991.
61. Цзен В. Психотренинг: игры и упражнения. 2-е изд., доп. / Цзен Н. В., Пахомов Ю. В. – М. : Независимая фирма «Класс», 2001. – 272 с. (Б-ка психологии и психотерапии. Вып. 67).
62. Шевцова И. В. Тренинг личностного роста / Шевцова И. В. – СПб. : Речь, 2003. – 144 с.
63. Шкурко Т.А. Танец как средство диагностики и коррекции отношений в группе // Психол. вестник РГУ, 1996. – Вып. 1. – Ч.1. – С.327-348.
64. Экофасилитация: самоучитель для взрослых [Текст / Под ред. П. В. Лушина, Я. В. Сухенко. – Киев, 2013. – 220 с.
65. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1996. – 264 с.

12. Інформаційні ресурси

1.	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського	http://www.nbuv.gov.ua/
2.	Електронна бібліотека НПН України	https://lib.iitta.gov.ua/
3.	Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України	http://psychology-naes-ua.institute/info/6/
4.	Інститут соціальної і політичної психології НАПН України	http://ispp.org.ua/
5.	Психологія: фахові видання України у вітчизняних та міжнародних базах даних	https://cutt.ly/HtcYIXV
6.	Google Scholar : пошукова система	https://scholar.google.com/
7.	Index Copernicus International	https://www.indexcopernicus.com/index.php/en/
8.	European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences	http://archives.esf.org/home.html
9.	Scopus	https://www.elsevier.com/
10.	Web of Science	https://clarivate.com/webofsciencegroup/
11.	Наукова соцмережа www.Science-Community.org	https://www.science-community.org/uk/poshukvak
12.	Academia.edu	https://www.academia.edu/
13.	ResearchGate	https://www.researchgate.net/
14.	Верховна Рада України	https://rada.gov.ua/
15.	Кабінет Міністрів України	https://www.kmu.gov.ua/

Зміни та доповнення до робочої програми (вносяться в процесі використання робочої програми)

Текст до внесення змін	Нова редакція	Затвердження змін
		Протокол № _____, від «_____» _____ 201__р. Завідувач кафедри _____ (підпис)